

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти**

Кафедра початкової та дошкільної освіти

**ЛЕВИЦЬКА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ ТА БАТЬКІВ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Магістерська робота

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 013 «Початкова освіта»

Науковий керівник:

доцент кафедри початкової

та дошкільної освіти,

кандидат педагогічних наук

Деркач Ю.Я.

Львів-2022

ЗМІСТ

ВСТУП...	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	8
1.1. Вплив сім'ї на формування особистості молодшого школяра.....	8
1.2. Поняття успішності навчання дітей молодшого шкільного віку.....	17
1.3. Сутнісна характеристика взаємодії школи та сім'ї у початковій ланці освіти	24
РОЗДІЛ 2. ЕФЕКТИВНІ ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ПІДВИЩЕННІ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ...	34
2.1. Вивчення впливу взаємодії сім'ї та школи на успішність молодших школярів	34
2.2. Організація взаємодії школи та сім'ї як фактору успішного навчання учнів	44
2.3. Ефективні шляхи взаємодії школи та сім'ї у підвищенні успішності навчання молодших школярів	53
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Актуальність теми. Не втрачає актуальності підвищена увага до сім'ї з боку всіх інститутів виховання. У сучасних умовах, коли йде бурхлива розбудова політичного та соціально-економічного устрою життя суспільства і держави, система сімейного виховання зазнає значних змін. Сім'я як основний інститут у структурі суспільства особливо чутлива до будь-яких реформаторських змін державного масштабу, оскільки їх результати безпосередньо відбиваються на її рівні життя, стабільності та виховній діяльності. Потенційні можливості сім'ї, її життєдіяльність, ціннісні орієнтації та соціальні установки, ставлення до освіти виховання дітей зазнають серйозних трансформацій, що пов'язано з її адаптаційними можливостями і пристосовуваністю до нових умов. Безсумнівно сім'я надає вплив на формування особистості дитини, яка в ній виховується. Тому важливо здійснювати педагогічну взаємодію із сім'ями здобувачів освіти для корекції негативного впливу на особистість.

Взаємодія вчителя та батьків важлива на всіх етапах шкільного життя, але особливої гостроти, особливого значення вона набуває у перші роки перебування дитини в школі. Про виняткову роль батьків в освітньому процесі сучасної школи наголошено у Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), де зазначається, що сім'я несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей (Державна національна програма «Освіта», 1996). Це означає, що батьки повинні створити всі умови для забезпечення освітнього процесу та ефективного навчання дитини. А це неможливо без взаємодії школи та сім'ї.

Несприятлива епідеміологічна ситуація, що склалася у 2020 році через коронавірусну інфекцією, вимушені карантинні обмеження, розпочата повномасштабна війна 24 лютого 2022 року з боку Росії показали, що навчання дітей в таких умовах дещо змінює професійні функції педагогів: де вони не просто передають знання, а й надають методичну допомогу батькам разом із

дітьми. Вони стають своєрідними професійними помічниками у сім'ї, медіаторами, що передбачає використання різних підходів до кожного батька та дитини-учня.

Діяльність батьків і педагогів на користь дитини може бути успішною тільки в тому випадку, якщо вони стануть союзниками, що дозволить їм краще впізнати дитину, побачити її в різних ситуаціях і таким чином допомогти дорослим у розумінні індивідуальних особливостей дітей, розвитку їх здібностей, формуванні ціннісних життєвих орієнтирів, подолання негативних вчинків та проявів у поведінці. Для цього необхідно створення поля спільної діяльності, конструктивних відносин, де немає тих, хто знає більше чи менше, а є ті, хто шукає, які об'єднані єдиною метою.

Нова освітня парадигма проголосила батьків суб'єктами освітнього процесу, поклала на них відповідальність за якість освіти та виховання своїх дітей. Стурбована зовсім несподіваними негативними проявами ринкової економіки, сім'я, своєю чергою, намагається сформулювати нові вимоги до школи, виконання яких має, на думку батьків, допомогти дітям знайти своє місце у житті.

У процесі педагогічної взаємодії вчителі та батьків виникає безліч завдань, які, по суті, є завданнями пошуку оптимальних рішень. У результаті потрібно визначити той шлях, вибір якого пов'язаний з визначенням результату педагогічного впливу, з його результатом. Ефективність педагогічної діяльності може бути виявлено, якщо отримано знання про механізм цієї діяльності, про її перетворення, що веде до заданої мети, до її результатів.

В даний час, коли взаємодія сім'ї та школи набуває різнобічного характеру, проблема їхньої спільної діяльності стає об'єктом спеціального вивчення.

Зокрема у працях Н. Бугайової, К. Гладких, О. Курп'їти висвітлено вплив сімейного виховання на успішність школярів. У роботах Н. Андрущенко, М. Бевзюк, О. Безлюдного, Л. Буніної, Т. Виноградової, О. Гноєвської, Н. Дудник, Л. Зінченко, А. Колишкіної, А. Лякішевої, Л. Назаренко, Т. Цуркан,

О. Яструб та ін. розкрито роль взаємодії батьків та школи у створенні ефективних умов навчання молодших школярів. Зарубіжні дослідники Дж.М. Фюнделін, С. Мегер, Дж. Ханзікер вивчали вплив емоційної чуйності в родині на формування особистості школяра. У роботах Г. Крайга досліджено вплив батьків на успіхи навчання дітей.

В даний час, незважаючи на певну розробленість досліджуваного питання, в теорії та практиці української освіти виникає об'єктивна необхідність подолання наступних протиріч:

– між існуючим досвідом взаємодії сім'ї та школи в умовах сучасної початкової освіти, що часто характеризується відчуженням батьків від школи, та необхідною потребою суспільства у побудові ефективної моделі взаємодії сім'ї та школи у сучасних умовах з метою успішного навчання школярів;

– між наявністю монодисциплінарних досліджень окремих аспектів взаємодії сім'ї та школи в умовах сучасної початкової освіти та потребами педагогічної науки у створенні теоретичних основ взаємодії цих соціальних інститутів, що розкривають сутність, структуру, специфіку взаємодії сім'ї та школи, зокрема, на початковому ступені навчання, закономірності та педагогічні умови ефективної взаємодії вчителя та батьків.

Актуальність теми та виділені протиріччя визначили **тему дослідження:** *«Взаємодія вчителя та батьків як чинник успішної навчальної діяльності учня початкової школи».*

Об'єкт дослідження: навчальна діяльність учнів початкової школи.

Предмет дослідження: взаємодія сім'ї та вчителя в початковій школі

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та практично перевірити ефективні педагогічні умови взаємодії сім'ї та вчителя в умовах сучасної початкової освіти з метою підвищення успішності навчання учня молодшого шкільного віку.

Мета дослідження дозволили сформулювати такі **завдання:**

1. Описати вплив сім'ї на формування особистості молодшого школяра.

2. Розкрити поняття успішності дітей молодшого шкільного віку.
3. Проаналізувати сутнісну характеристику взаємодії школи та сім'ї у початковій ланці освіти.
4. Дослідити процес ефективної взаємодії сім'ї та вчителя та перевірити її вплив на успішність навчання учнів в умовах сучасної початкової освіти.

Для вирішення поставлених завдань використано *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння і систематизація наукових джерел для визначення сутності основних понять дослідження, узагальнення теоретичних підходів до проблеми виховання толерантності особистості в педагогіці та суміжних галузях знань; та *емпіричні* – анкетування, тестування, аналіз результатів діяльності **методи дослідження**.

Наукова новизна одержаних результатів полягає розробленні та змістовному наповненні критеріїв та ефективності процесу взаємодії сім'ї та вчителя в умовах сучасної початкової освіти з метою підвищення успішності навчання учнів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці діагностичного інструментарію, що дозволяє визначити рівень задоволеності батьків взаємодією школи та сім'ї, у створенні програми ефективної взаємодії сім'ї та вчителя в умовах сучасної початкової освіти з метою підвищення рівня успішності молодших школярів та виявлені ефективних шляхів взаємодії школи та сім'ї.

Апробація результатів дослідження: Основні положення дослідження доповідалися на VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (м. Вінниця, 06-07 липня 2022 року) на тему «Взаємодія вчителя початкових класів із батьками в умовах дистанційного навчання» та публікувалися у фаховому журналі «Молодий вчений». Тема наукової статті «Особливості взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах дистанційного навчання».

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи – 71 сторінка друкованого тексту. Список використаних джерел включає 71 найменування. Робота уміщує 3 таблиць та 14 рисунків. Додатки займають 5 сторінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 11.08.2022 р).
2. Алексеєнко Т. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? *Педагогіка*, 2000. № 6. С. 33
3. Аніщенко О.В. Проблема стилів педагогічного спілкування у психолого - педагогічній науці та практиці. *Гендерні дослідження у педагогічній науці та практиці: Навч. посібник. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя*, 2008. С. 67-98.
4. Антонєць М. Погляди В. О. Сухомлинського на процес шкільного навчання. *Рідна школа*, 2002. № 5. С. 16-18.
5. Антонова О. В.О. *Сухомлинський у діалозі з сучасністю: збірн. наук. праць*. Житомир, ФО-П Левковець Н.М., 2017. 252 с.
6. Безпалько О. В. Характеристика батьківства. *Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : Навч. пос.* Київ : Логос, 2003. С. 62-63.
7. Бєх І. *100 ключів виховного успіху : наук.-метод. посіб. Шкільний світ*, 2009. № 21–23 (Червень). С. 3-148.
8. Бєляєва О. Шкільна неуспішність. *Психолог. Шкільний світ*, 2011. №44. С. 27–29.
9. Боришевський М. Сімейне виховання як гарант морального становлення особистості. *Початкова школа*, 1995. №4. С. 4-5.
10. Бугаєць Н. А., Трубавіна І. М. *Теорія і практика взаємодії сім'ї та школи*. Харків : ХДПУ, 2001. 102с.
11. Буніна Л. Соціально-педагогічний підхід до розуміння сутності батьківства. *Педагогіка і психологія професійної освіти : Наук. – метод. журнал*, 2004. № 1. С. 145-150.

12. Васильченко О. М. *Репродуктивна поведінка особистості. Соціально-психологічний аналіз: монографія*. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. 547 с.
13. Велитченко Л. К. *Педагогічна взаємодія : теоретичні основи психологічного аналізу : монографія*. Одеса : ПНЦ АПН України, 2005. 302 с.
14. Виноградова Т. Взаємодія батьків і педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління. *Педагогічна скарбниця Донеччини*, 2003. № 2. С. 51-52.
15. *Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах : тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 року*. Київ: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. 144 с.
16. Вітвіцька С. Ідеї педагогічної майстерності А. Макаренка та І. Зязюна у професійній підготовці сучасного вчителя. *Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна*, 2013. С. 237–242.
17. Власова О. І. *Педагогічна психологія: навч. посіб.* Київ : Либідь, 2005. 400 с.
18. Горбач І. Д., Давискиба В. В., Пащенко М.І. *Методика роботи з батьками: Навчальний посібник / Уманський державний педагогічний університет ім. П.Тичини*. Київ: Науковий світ. 2003. 55с.
19. Гриджук Н.О. Взаємодія школи і сім'ї як важлива складова формування особистості: на наук. конф. Центральноукраїнського державного пед. ун-ту ім. Володимира Винниченка. URL: <https://cutt.ly/nVoRb71> (дата звернення: 12.08.2022 р)
20. Гуцан Л. Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів в умовах модернізації системи освіти. *Матеріали звіт, наук.-практ. конф. ін-ту проблем виховання НАПН України за 2016 рік. В. 5*. Івано-Франківськ : НАІР, 2017. С. 94-100.
21. Дворук О. І. Процес виховання очима дитини. *Педагогіка та конкретні методики*. Черкаси : «Родзинка», 2006. С. 109.

22. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.08.2022 р.)
23. Демиденко Т. Історичні аспекти розвитку педагогіки сімейного виховання. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*, 2008. № 122. С. 58-62.
24. Ерніязова В. Стиль сімейного виховання і майбутнє дитини. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2002. № 3. С. 224-228.
25. Заброцький М. Експериментальне дослідження взаємних очікувань учасників педагогічної взаємодії. *Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Т.7, вип.12*. Київ : Логос, 2007. С. 86-91.
26. *Інтерактивні форми роботи з батьками першокласників: Методичний збірник*. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2006. 48 с.
27. Капська А. Й. *Соціальна педагогіка : підручник. 4–те вид. виправ. та доп. / за ред. проф. А. Й. Капської*. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 488 с.
28. Коберник О. М., Мотрич Л. К. *Співпраця вчителя з батьками*. Київ : Науковий світ, 2002. 86 с.
29. Кон І. Чоловіки, які змінюються у мінливому світі. *Незалежний культурологічний часопис «І»*, 2003. № 27. С. 26-30.
30. Кондратенко Л. О. Психологічні передумови виникнення шкільної неуспішності. *Психологічний вісник :зб. наук. пр. Ніжинського держ. пед. ун-ту*, 2003. Вип.1. С. 200–203.
31. Кравченко Т. Особливості взаємодії сім'ї і школи у формуванні особистості дитини. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Наук. зб. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*. Київ, 2005. С. 122- 128.
32. Кравченко Т. В., Трубавіна І. М. *Допомога батькам у вихованні дітей. Методичні рекомендації*. Київ : ДЦССМ, 2004. 99 с.

33. Красін С. Усвідомлене батьківство: сутність, ознаки, структура та зміст. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 55. С. 215-221.
34. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. *Педагогіка родинного виховання: Навч. посіб.* Київ : Знання, 2006. 324 с.
35. Кушнір В. Підходи до розуміння сім'ї і факторів сімейного виховання. *Зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини*, 2009. № 2. С. 200-205.
36. Леонова Л. Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах. *Педагогіка і психологія проф. освіти*, 2011. № 3. С. 163-170.
37. Максименко С. Онтогенез особистості. *Практична психологія та соціальна робота*, 2006. № 9. С. 1-10.
38. Максимюк С. П. *Педагогіка : Навчальний посібник*. Київ : Кондор, 2005. 667 с.
39. Малаєва М. Структура батьківства як компонент батьківської сфери у чоловіків. URL:
<file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B3%D0%BE/Downloads/436-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-854-1-10-20200218.pdf> (дата звернення: 02.08.22 р.)
40. Міщанова І. Моніторинг розвитку особистості як суб'єкта соціальної взаємодії. *Психологія і суспільство*, 2001. №3. С. 114-144.
41. Миронова С. П. *Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник*. Кам'янець–Подільський : Кам'янець–Подільський національний університет ім. І. Огієнка, 2014. 260 с.
42. Москаленко В. В. *Соціалізація особистості: монографія*. Київ : Фенікс, 2013. 540 с.

43. Морзе Н. Формувальне оцінювання : від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*, 2013. № 6. С. 45-57.
44. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. *Психологія молодого сім'ї : монографія*. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.
45. Нечепоренко Л. С. *Педагогічна майстерність: монографія*. Харків : Видавничий центр ХНУ, 2009. 276 с.
46. *Нова українська школа : порадник для вчителя. Під заг. ред. Бібік Н. М.* Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
47. Оржеховська В. М. *Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі*. Харків: Видавництво «Точка», 2007. 192 с.
48. Павленко В. Педагогічні засади спілкування у творчості В.О. Сухомлинського. *Актуальні проблеми виховання і навчання школярів: збірн. наук. праць молодих дослідн.* Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010. С.5-9.
49. Пазиніч С. Рефлексивне спілкування – один з головних чинників пізнання дійсності. *Філософія спілкування*, 2011. № 4. С. 43–48.
50. *Педагогіка сімейного виховання: теорія і методика : навч. посіб. для студ. пед. ун-тів / уклад.: С. С. Заєць, Т. В. Кравченко; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, Каф. соц. пед. та історії педагогіки*. Умань, 2011. 127 с.
51. Пеліна О. Педагогічні умови становлення особистості дитини у сім'ї. *Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента. Вип. 11*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. С. 110-112.
52. *Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи: збірник наукових праць / за заг. редакцією В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун*. Житомир : ФОП «Н. М. Левковець», 2018. У 2-х ч. Ч. I. 256 с.
53. Полякова О. Реалізація компетентнісного підходу в оцінювальній діяльності вчителя початкових класів. *Рідна школа*, 2013. № 11. С. 69-72.

54. *Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник/ уклад.: М. В. Лемак, В.П.Петрище.* Ужгород: Видавництво Олександра Гаркуш., 2011. 616 с.
55. Рацул А. Педагогічні умови родинно-сімейного виховання дітей. *Рідна школа*, 2007. № 4. С. 53-56.
56. Рибальченко І. М. *Взаємодія з батьками.* Харків : Основа, 2007. 208 с.
57. Сиса І. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні та розвитку учнів початкових класів. *Таврійський вісник освіти*, 2016. № 4(56). С. 162-167.
58. *Система шкільно-родинного виховання в педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Родинна педагогіка : навч.-метод. Посіб. М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка.* Київ, 2002. С. 111-126.
59. *Стандарти громадсько-активної школи: залучення батьків: навчально-методичний посібник/ Під заг. ред. Даниленко Л.І* Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 66 с.
60. Столяренко О. Б. *Психологія особистості. Навч. посіб.* Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
61. Стосунки батьків та дітей у сучасній родині та формування педагогічної культури батьків. *Позакласний час*, 2011. № 2. С. 38-40.
62. Сухенко Т. Причини неуспішності учнів і шляхи їх подолання. *Біологія: Науково-методичний журнал*, 2011. № 22/24. С. 11-16.
63. Трубавіна І. Закордонний досвід соціально-педагогічної роботи з сім'єю. *Психолого-педагогічні науки*, 2012. № 4. С. 2-4.
64. Трубачева С. Зміст шкільної освіти як основа забезпечення соціалізації особистості. *Шлях освіти*, 2002. № 1. С. 6–9.
65. Український педагогічний словник. Гончаренко С. URL: <http://surl.li/vagp> (дата звернення: 20.02.2022 р).
66. Фатєєва К. Роль сімейного виховання у формуванні особистості. *Херсон. держ. ун-т: зб. наук. пр.* 2009. № 52. С. 209-213.

67. Цуркан Л. Форми роботи з батьками. *Директор школи*, 2010. № 5. С. 56-59.
68. Чулюк-Заграй О. Трикутник партнерства: педагоги – діти – батьки. *Особистість*, 2015. №15. С. 9
69. Щербак О. І. *Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень : навчально-методичний посібник; за наук. ред. О. І. Щербак*. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2014. 136 с.
70. Ariès Philippe, *L'enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime*, Paris, Seuil, 1975. URL:
<https://books.google.fr/books?id=4whiCgAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> (дата звернення: 01.08.22 р).
71. Sobczyk J.R. postuluje używania pojęcia dokonanie, jako jedynego przedmiotowo zobiektywizowanego – aksjologicznego odpowiednika, pospolicie rozumianego „sukcesu”. Por. Sobczyk J.R., *Aksjologia sukcesu – uwarunkowania pomiaru (miary i oceny)*, w: *Sukces organizacji. Istota, pomiar, uwarunkowania*. Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, tom 1/2, Sopot 2009, s. 86.

